

Pacskovszki Zsolt

A GOLYÓ

– Nem menekültetek volna előlem – morogta; pisztollyá formált kezét a képernyőnek szegezte.

– Kik? – kérdezte Katalin kissé megütközve. Az imént állt meg az ajtóban, a cekker még a kezében volt, viharkabátja a vállán. – Kikről beszélsz? – ismételte meg, lehalkítva a lemezjátszót.

A fiú ijedten megrezzent, hátrafordult: a szemében ellenséges fény gyúlt, a „pisztoly” csövét a lány homlokára irányította.

– Ittál? – kérdezte Katalin szelíd hangon.

A fiú feszes, lassú lépésekkel közeledett feléje. – Miért nem történik már velünk valami? – mondta remegő szájjal. – Miért nem történik semmi?

Katalin az utolsó pillanatban siklott félre az útjából. – Miklóst – kiáltott utána.

A fiú azonban figyelemre sem méltatta, feltépte az előszoba ajtaját, és olyan vehemensén vágta be maga mögött, mintha soha többé nem szándékozna visszatérni ebbe az odúba.

Katalin meredten, görcsösen még mindig a cekker fülét markolta. Elborult tekintete előtt lassacskán kiélesedett a televízió képernyője. A hangot levette a fiú, csak a képek váltakoztak: Katalin úgy látta, ötvenhatos felvételek. Romos házak, burgonyáért sorban álló, törődött arcok, tankok – egy év, amely után csak tizenkét évvel fog ő megszületni. Megfélemlítve, dermedten állt a tenyérnyi szoba közepén, csupán a sárcipője orra mozgott: a lemezjátszó hangszórójából szüremelő zene ritmusát ütögette.

Hey babe

Take a walk on the wild side

A fiú közben leért az utcára. A szél végigsúrolta forró homlokát. Egy golyó a halántéka mögött zúgva el szilánkokra repesztett egy ablaküveget. A házfalak mentén osont; a fegyverek hol közelről, hol távolról félpercenként felropogtak. Valaki hirtelen megmarkolta a csuklóját, és berántotta egy kapualjba. – Velünk vagy? – Nyurga, kialvatlan, vérágas szemű, Miklósnál valamivel fiatalabb fiú volt. Szirmai Tamásnak hívták. Egy géppuskát nyomott Miklós kezébe. – Beke, Liebner, ú itt maradtok – kiáltotta a kapualj végében cigarettázó, két bőrkabátos suhancnak. – Te – karolt bele Miklósba – velem jössz.

Szólanul oldalaztak, lopakodtak előre a házak falához simulva, végül a fiú behúzta Miklóst egy másik kapualjba. – Felmegyünk a tetőre – mondta.

A hátuk mögött gránát robbant, szilánkokat tépve ki a járdából.

– Egyre többen vannak – köhécselte a fiú; tuszkolni kezdte maga előtt Miklóst, fel a lépcsőn.

Végighasaltak a tetőn, egy-egy kémény mögött keresve fedezéket. Az utcán most csend volt.

– Van egy cigarettád? – kérdezte Szirmai.

Miklós megkínálta.

– Külföldi? – morcolta össze a szemöldökét a fiú.

– Nem. Sopianae.

Szirmai bizalmatlanul vett ki egy szálát. – Mit csinálsz? Dolgozol?

– Tanulok.

Egy tank fordult be dübörögve, fenyegető-komótosan az utcába.

– Reménytelen – csóválta a fejét Szirmai.

– Nem – mondta Miklós elszántan. – Nem szabad. Te nem tudod, amit...

A fiú elhallgattatta, megszorította a karját, fejével az utca túloldala felé bökött, ahol két katona ráncigált be egy lányt egy kapun.

– Katalin! – motyogta Miklós szívében dermedt rémülettel.

– Ismered? Vigyázz! – kiáltott rá a fiú.

A golyó horzsolta Miklós bőrdzsekijét. Nem mert visszalőni: félt, hogy Katalint találja el. – Oda kell mennem – rebegte, hátracsúszott, felpattant, és lélekszakadva rohanni kezdett lefelé.

– Várj már! – Az udvaron Szirmai utolérte, elkapta a kabátja szarát.

– Megerőszakolják, te hülyel – förmedt rá Miklós.

A kapu előtt azonban a fiú ismét visszarántotta. – Várjuk meg, míg elmegy – zihálta a közeledő tank irányába mutatva.

Miklós ingerülten lerázta magáról Szirmai kezét, és egy szökkenéssel kiugrott az úttestre. A tank azonnal tüzet nyitott. A háta mögött fájdalmas nyögés hallatszott. Megtorpant, döbbenet nézte Szirmai, aki véres tenyerét a gyomorszájára tapasztva a földre roskadt. – Rohanj – hörögte a fiú.

A tank bögve csavart maga alá egy döglött farkaskutyát.

– Menj már!

Miklós hányingertől reszkette loholt a kapualj felé. A golyószóró újra ropogni kezdett; éles fájdalom ütötte ki alóla a jobb lábát, nadrágját azonnal forró, ragacsos lé itatta át. Felemelkedett, tántorogva bukácsolt tovább, egy újabb golyó átlukasztotta, az ég felé rántotta a tenyerét.

– Katalin – hebegte, miközben, mint egy vénhedt macska, négykézláb mászott felé a lépcsőn, vércsikot húzva maga után a kövön. – Katalin... – A rémült lánysikolyok, melyek a második emelet egyik lakásából jajdultak ki a gangra, ezernyi tűként szaggatták a dobhártyáját. Megfeszítette minden inát, a nyelvébe harapott, hogy el ne ájuljon.

A lakás ajtaja elé érve vette csak észre, hogy időközben elhagyta a géppuskáját. De ez sem tántorította vissza, a kilincsbe kapaszkodva felhúzta magát, és utolsó erejével belökte az ajtót.

He said hey honey

Take a walk on the wild side

Katalin egy fotelben kuporgott, még mindig kabátban, és a cekkerből sem pakolt ki, ott feküdt mellette a szőnyegen. A zajra felriadt, ijedten térdelt Miklós elé, tenyerébe emelte a fiú fejét.

Miklós behunyta a szemét. – Végre – suttogta mosolyogva. – Végre csináltam valamit. – Felrántotta a szemhéját, aztán aggódalmasan összeráncolta a homlokát. – Nem esett bajod?

Ahogy nézte Katalin gondterhelt, szomorú arcát, a tekintete lassan elkomorult.

– Mindjárt kezdődik a film. – Katalin gyengéden belesimított a fiú hajába. – Egy

amerikai krimi. Fürödj meg előtte. – Meg akarta csókolni a fiú homlokát, de Miklós felszisszent, durván eltolta magától a lányt, és görcsösen, eltorzult arccal a combjához kapott:

A golyó marta a húsát.

Örkény István

NOTESZLAPOK 1956-BÓL

Az első lövés

1956. október 23-án este 11-kor indultunk a Rádió elfoglalására. Odáig csak tüntetünk, énekeltünk, néhány éljent és vesszent kiáltottunk: eszünkbe sem jutott, hogy elfoglaljunk valamit. Csak amikor az ávosok orvul rálöttek arra a küldöttségre, mely az ifjúság kiáltványát akarta felolvasni, indultunk el a Sándor utcában a Rádió felé.

Még akkor nem voltak fegyvereink. Még akkor igazi dühünk sem volt. Olyanok voltunk, mint a fiatal kígyó, melynek még nem nőtt méregfoga. Ilyenféle verseket kiáltottunk:

*„Miniszternek bula,
mondjon le a Bala.”*

És:

*„Menjünk tovább előre,
Ne hallgassunk Gerőre.”*

Mentünk is előre. Az első halott – egy alezredes teste – ott feküdt a Puskin utca kövein. Mint a vasat a vas, úgy vonzotta ez a nem élő test a sok tízezernyi élő. Mentünk, mentünk, míg el nem dördültek az első sortűzek. Mondják, hogy a jó katonaló nem lép holttestekre. Mi rosszabbak voltunk a lovagnál: futtunkban rátapostunk saját halottainkra. De ugyanakkor egy ismeretlen, aki majdnem föllökött a rohanásban, visszazólt: „Pardon, bocsánat.” A Múzeum-kertben a menekülők kikerülték a virágágyakat, de az utcára érve felgyújtottak két autót. Ezeket jól összeszidtuk, mert még egyikünk sem tudta, hogy már felkelők vagyunk.

Talán még nem is voltunk azok. A tetőkről géppuskák néztek le ránk, a mi kezünkben semmi, a zsebünkben töltőtoll, notesz, benne egy leány képe, fürdőruhában. „Fegyvert kéne szerezni” – mondta egy leleményes ember. „Azám” – bólogattunk, de nem is sejtettük, hogy ilyen esetben mi a teendő.

Csüggedten álltunk. Azt hittük, vége, mehetünk haza, tovább álmodni a szabadságról... És egyszerre – épp éjfélkor – feldüböngött a föld.

Az égő benzin vörös fényében felvonultak az Astoria felől a magyar páncélosok. Befordultak a Sándor utcába, és nekiszögezték pózna formájú lövegeiket a Rádiónak. Aztán eldördült az első lövés.

Azóta sok-sok lövés dördült. De mi, tíz- vagy húszezren, ebből az első lövésből tanultuk meg, hogy mit jelent ez a szó: *Néphadsereg*.